

УДК 371. 026: 37: 013

АННА ФАСТІВЕЦЬ, МАРГАРИТА ШЕЛЕШКО
(Полтава)

ПРОВІДНІ НАУКОВІ ІДЕЇ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДІАГНОСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

У статті виокремлено та охарактеризовано провідні наукові ідеї до дослідження проблеми формування діагностичної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. Доведено, що діагностична діяльність та сформована діагностична компетентність майбутнього фахівця фізичної реабілітації в своїх кінцевих завданнях спрямовані на формування культури здоров'я особистості протягом життя.

***Ключові слова:** компетентність, наукова ідея, фахівець з фізичної реабілітації, фізичне здоров'я, навчальний процес.*

Сучасна вища школа кардинально переглядає зміст, організацію та вибір педагогічного інструментарію підготовки майбутніх фахівців у відповідності до світових пріоритетів сфери професійної освіти, національних потреб у конкурентоздатних професіоналах та кардинальних змін систем освіти в інтегрованому освітньому просторі [1]. Успішність забезпечення професійної підготовки майбутнього фахівця фізичної реабілітації до діагностичної роботи залежить від оптимальності визначення базисної системи взаємозалежних поглядів на процес освіти на основі врахування змін стратегічних цілей фахової підготовки та закономірностей побудови навчального процесу.

Провідні наукові ідеї щодо проблеми формування діагностичної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації прямо чи опосередковано стали предметом наукового дослідження вітчизняних науковців – П. Бачинського, О. Ващенко, М. Гончаренка, Н. Гриценко, Г. Гавришак, Н. Дворнікової, Я. Кодлюк, Л. Кравченко, О. Овчарук, Н. Побережної, Л. Пильгун, О. Пометун, О. Савченко, О. Ситник, Т. Смагіної, П. Хоменка та ін.

У пропонованій статті автори ставлять за мету дослідити провідні наукові ідеї до дослідження проблеми формування діагностичної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації. Зазначена мета реалізується через низку завдань: подати загальну характеристику провідних наукових ідей; виявити їх особливості та специфіку; визначити завдання та спрямованість провідних наукових ідей з окресленої тематики.

Сучасна підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації та формування їхньої діагностичної компетентності розглядається нами, в першу чергу, через комплекс наукових ідей, до яких відносимо: ідею інтеграції професійно-орієнтованих дисциплін; ідею формування здоров'язбережувального освітнього середовища; ідею функціональної спрямованості професійної підготовки; ідею інформатизації та комп'ютеризації процесу викладання у вищій школі.

Ідея інтеграції професійно-орієнтованих дисциплін у формуванні діагностичної компетентності полягає у використанні комплексу навчальних дисциплін, взаємопроникненні наукових знань, їх синергетичному об'єднанні, унаслідок чого основні компоненти дисциплін синтезуються в цілісну систему діагностичних знань, умінь, навичок, досвіду діагностичної діяльності.

У сучасних наукових дослідженнях інтеграція потрактовується як процес об'єднання (синтез) різногалузевих знань на основі взаємопроникнення їх елементів, зміцнення та ускладнення зв'язків між ними, утворення нової цілісності [11, с. 82]. Інтеграція наук полягає у взаємопроникненні методів дослідження з одних наук в інші, у виробленні спільного для певних наукових сфер підходу до вивчення теоретичного опису й пояснення явищ [5, с. 95].

Інтеграція як засіб формування діагностичної компетентності, на нашу думку, має дати студентам знання, які відображають взаємозв'язки окремих складників процесу підготовки як системи, навчити сприймати кожному проблему цілісно, у розвитку. Цілеспрямовані та змістовні інтегровані діагностичні заняття встановлюють надійні зв'язки між професійно-орієнтованими дисциплінами, вносять новизну в традиційну систему професійної підготовки, допомагають студентам зрозуміти важливість діагностичної діяльності через вивчення основ наук як єдиної системи знань.

Інтеграційні процеси у професійній підготовці фахівця фізичної реабілітації мають бути спрямовані на реалізацію нових освітніх ідеалів – формування цілісної системи діагностичних компетентностей особистості, розвиток їхніх творчих здібностей та потенційних можливостей. Н. Гриценко визначає три рівні дидактичної інтеграції навчальних дисциплін: міждисциплінарна інтеграція (міжпредметний зв'язок), синтез взаємопов'язаних наук на основі однієї з них (базової), при чому кожна наука зберігає власний предмет, свої концептуальні основи, тобто має свій науковий статус; рівень доцільності, що завершується формуванням нової навчальної дисципліни, має інтегрований характер і свій предмет вивчення [3, с. 25].

Упровадження ідеї інтеграції в процес підготовки сучасного фахівця фізичної реабілітації дозволяє, по-перше, об'єднати споріднений матеріал діагностувальної спрямованості кількох предметів навколо однієї теми, усунути дублювання у вивченні ряду питань; по-друге, забезпечує ущільнення знань та реконструювання окремих фрагментів знань таким чином, що засвоєння вимагає менше часу, проте зумовлює еквівалентні загальнонавчальні та

діагностичні уміння; по-третє, студенти опановують значний за обсягом навчальний матеріал і досягають при цьому цілісності знань. Крім цього, майбутні фахівці активно залучаються до процесу здобуття знань та реалізують можливості застосовувати набуті знання з різних навчальних предметів у діагностичній діяльності.

Побудова системи професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації на засадах інтеграції сприяє формуванню діагностичної компетентності, знання набувають системності, уміння стають узагальнюючими, сприяючи комплексному застосуванню знань, їхньому синтезу, перенесенню ідей та методів з однієї дисципліни на іншу, розширюється світогляд особистості та пізнавальні інтереси, забезпечується інтенсифікація та оптимізація діагностичної діяльності.

З ідеєю інтеграції знань тісно пов'язана *ідея підготовки майбутнього фахівця до формування здоров'язбережувального освітнього середовища в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін*. Здоров'язбережувальне освітнє середовище вчені трактують як сукупність антропогенних, природних, культурних факторів, які сприяють задоволенню людиною власних потреб, здібностей, можливостей збереження здоров'я та впровадження здоров'язбережувального навчання як процесу взаємодії суб'єктів навчання, результатом якого є засвоєння знань, умінь, навичок, способів творчої діяльності, системи цінностей і збереження здоров'я учасників освітнього процесу [8, с. 18].

Проектування та реалізація здоров'язбережувального середовища в процесі підготовки до діагностичної діяльності, на думку О. Ващенко, включає:

- розвиток функціональних систем організму людини;
- розвиток пізнавальних процесів (сенсорного та інтелектуального), психічних процесів (адекватності психічного відображення, сприйняття, уваги, позитивного мислення, пам'яті та ін.);
- формування психічних станів (у межах норми імпульсивності, тривожності, агресивності);
- вільний природний вияв позитивних емоцій;
- розвиток особистісних якостей;
- подолання негативного ставлення до особистого здоров'я, життя, самого себе, до людей [2, с. 3].

Практичними напрямками реалізації ідеї формування здоров'язбережувального освітнього середовища є: зміцнення здоров'я через правильний фізичний розвиток; формування потреби в постійних і систематичних заняттях фізичною культурою; розвиток і вдосконалення рухових якостей; формування соматичного складника здоров'я (виховання культури харчування, дотримання режиму дня тощо); виховання потреби досягнення емоційної стабільності; розвиток навичок саморегуляції; розвиток психологічного імунітету до шкідливих звичок й усвідомленого ставлення до їхніх наслідків, розуміння цінності здоров'я у всіх аспектах його вияву; розвиток мотивації до моральної поведінки як основи психічного та соціального здоров'я [12]. Ефективність діяльності фахівця фізичної реабілітації зі збереження і зміцнення здоров'я різних верств населення залежить від узгодженої взаємодії педагогічних, медичних, соціальних працівників, сім'ї, школи, громадськості.

Формування здоров'язбережувального освітнього середовища здійснюється шляхом упровадження сучасних здоров'язберігальних технологій [6].

У контексті проблеми дослідження здоров'язберігальні технології розглядаються як метод побудови змісту, прийомів, засобів діагностичної діяльності, спрямованих на підвищення рівня індивідуального (фізичного і психічного) здоров'я особистості, формування навичок життєтворчості та проектування здоров'язбережувального освітнього середовища в процесі професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації.

У класифікації здоров'язбережувальних технологій дотримуємося положень, розроблених М. Гончаренком, який виділяє сім груп таких технологій: медико-гігієнічні, фізкультурно-оздоровчі, екологічні, технології забезпечення безпеки життєдіяльності, лікарсько-оздоровчі, соціально-адаптуючі й особистісно розвивальні технології, здоров'язбережувальні освітні технології [4, с. 32-33]. Наведена класифікація відображає не лише структуру здоров'язбережувальних технологій у системі підготовки фахівців з фізичної реабілітації до діагностичної діяльності, а й розкриває інтеграційний потенціал цього процесу. Це засвідчує взаємозв'язок наукових ідей інтеграції змісту професійно-орієнтованих дисциплін підготовки фахівця фізичної реабілітації та формування здоров'язберігального освітнього середовища.

Актуальність проблеми здоров'язбереження особистості зумовлює необхідність розробки методичної системи застосування здоров'язбережувальних технологій, розроблення дидактичних умов застосування здоров'язбережувальних технологій у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Діагностична діяльність та сформована діагностична компетентність майбутнього фахівця фізичної реабілітації в своїх кінцевих завданнях спрямовані саме на здоров'язбереження та формування культури здоров'я особистості протягом життя.

Ідея функціональної спрямованості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації зумовлюється зростаючою увагою до формування функціональності знань, що в свою чергу пояснюється переходом національної системи освіти на новий рівень розвитку, коли основним завданням навчально-виховного процесу стає формування системи ключових компетентностей особистості, складником яких повинні стати функціональні знання [14, с. 66].

Український тлумачний словник термін «функціональність» потрактовує як практичність і корисність. Функціональні знання вчені визначають як чітку, об'єктивну, систематизовану наукову інформацію, засвоєну до рівня осмислення її зовнішніх та внутрішніх зв'язків та придатну для творчої реалізації особистістю в змінних умовах її існування, як складник ключових компетентностей особистості. Таке визначення відповідає вимогам гуманізації освіти, оскільки саме людина (а не знання) є об'єктом формування функціональності. Це визначення змінює ставлення до знання в умовах особистісно орієнтованого навчання, оскільки в системі формування функціональних знань розвиток особистості є найголовнішою вимогою і результатом [14, с. 66].

Ідея функціональної спрямованості професійної підготовки майбутнього фахівця фізичної реабілітації повністю відповідає також завданням формування професійних компетентностей, які дають змогу особистості ефективно

но брати участь у багатьох соціальних сферах і є індикаторами готовності до практичної діяльності [7].

У контексті функціональної спрямованості важливим індикатором якості підготовки є рівень формалізму в знаннях. Формалізм у найтиповіших випадках зумовлений тим, що студенти не заглиблюються в сутність вивчених діагностичних методик і, як наслідок механічного заучування матеріалу, теоретичні питання не пов'язуються з практикою професійної діяльності. Формалізм у вивченні професійно-орієнтованих дисциплін розглядається нами як результат механічного запам'ятовування навчального матеріалу без достатнього розуміння і вміння застосовувати його на практиці в діагностичній діяльності. Причини формалізму вбачаємо в абстрактності навчання, в низькому рівні забезпеченості вимірювально-діагностичними приладами, нераціональності дидактичних принципів наочності, свідомості й активності.

Отже, професійна підготовка фахівця, яка базується на засвоєнні певної суми знань і вмінні відтворювати їх під час контролю, не може забезпечити людину знаннями на все життя. Особливо це зрозуміло в сучасних умовах динамічної зміни знань, інформації та технологій, що може призвести до втрати людиною певних компетентностей, зниження конкурентоспроможності: людина рано чи пізно стає функціонально нездатною, якщо вона не навчена самостійно поповнювати і творчо реалізовувати здобуті знання [14, с. 4]. Ідея функціональної спрямованості професійної підготовки майбутнього фахівця фізичної реабілітації має стати провідною в системі формування діагностичної компетентності, оскільки функціональні діагностичні знання позбавлені формалізму, характеризуються динамічною відкритістю та зв'язком з практикою майбутньої професійної діяльності.

Формування діагностичної компетентності в умовах інформатизації суспільства не може спиратися лише на застарілий механічний інструментарій та стереотипні розрахунково-експериментальні методики. На перший план виходить використання сучасних комп'ютерних програм, апаратних комплексів, новітньої вимірювальної техніки. Інформатизація суспільства тісно пов'язана з інформатизацією освіти; інформатизація загальної та професійної освіти є обов'язковою умовою підготовки конкурентоспроможних фахівців різного профілю. Тому *ідея інформатизації та комп'ютеризації процесу викладання у вищій школі* визначається нами як важлива тенденція підготовки фахівця фізичної реабілітації. У цьому контексті погоджуємося з думкою Н. Побережної, яка виокремила три етапи інформатизації освіти – електронізація, комп'ютеризація й інформатизація [10]. Це в повній мірі стосується і діагностичної діяльності фахівців з фізичної реабілітації.

Головними завданнями інформаційної підготовки майбутніх фахівців, на думку Л. Сущенко, мають бути такі: узагальнення й поглиблення теоретичних знань про головні поняття та методи інформатики як наукової дисципліни; вивчення й засвоєння основ і засобів представлення, зберігання, обробки та передачі інформації з використанням комп'ютерів; формування вмінь і навичок праці на персональному комп'ютері; осягнення методів праці з інформаційними та комунікаційними технологіями; вивчення й освоєння методів і засобів використання сучасних інформаційних технологій у професійній діяльності [13, с. 86]. У галузі професійної освіти доречно встановити такі напрями використання сучасних інформаційних технологій: створення й використан-

ня програм контролю й самоконтролю знань, навчальних мультимедійних систем; створення й використання баз даних; використання інформаційних технологій для обслуговування змагань та організації й проведення наукових досліджень; упровадження автоматизованих методів психодіагностики та функціональної діагностики; організація дистанційного навчання тощо.

Підготовка та реалізація діагностичної діяльності уможливується використанням дистанційного потенціалу мережі Інтернет, завдяки чому стало можливим дистанційне навчання, що потрактовується як інтеграція інформаційних і педагогічних технологій, яка покликана забезпечити інтерактивність взаємодії суб'єктів освіти і продуктивність навчального процесу. Дистанційне навчання спрямоване на формування самостійної і творчої особистості, яка була б здатна на розвиток упродовж усього життя, але, водночас, у контексті формування діагностичної компетентності важливою є думка Н. Ничкало, яка наголошує на необхідності творчого поєднання інформаційних і комунікативних технологій з традиційними, завдяки чому зберігається олюднений особистісний характер навчально-виховного процесу [9, с. 78].

Використання інформаційних технологій у професійній підготовці фахівця фізичної реабілітації сприяє:

- вдосконаленню стратегії відбору змісту освітніх програм професійно-орієнтованих дисциплін, методів і організаційних форм навчання відповідно до завдань розвитку особистості в умовах інформаційного суспільства;
- кількісній та якісній оптимізації видів діагностичної діяльності шляхом реалізації сучасних інформаційних технологій (комп'ютеризовані курси навчання, комп'ютерні програми, мультимедіа-технології, комп'ютеризовані діагностувальні комплекси);
- переходу від формалізованого ілюстративно-пояснювального навчання до проблемного, творчого, що передбачає оволодіння діагностичними компетентностями, вміннями самостійно здобувати нові знання, використовуючи технології інформаційної взаємодії з імітаційними моделями досліджуваних об'єктів та їхніх функцій.

Інформатизація і комп'ютеризація навчального процесу у вищій школі є провідним механізмом формування діагностичної компетентності майбутнього фахівця, ці концептуальні ідеї забезпечують проектування відкритої системи освіти, що надає кожному студенту власну траєкторію розвитку; забезпечує ефективну пізнавальну діяльність студентів в процесі діагностичної діяльності; дозволяє використовувати принципово нові діагностичні засоби та спрямовує організацію процесу пізнання на основі зміщення акценту в бік синергетичного мислення.

Отже, формування діагностичної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації розглядається нами через комплекс наукових ідей (інтеграції професійно орієнтованих дисциплін, формування здоров'язбережувального освітнього середовища, функціональної спрямованості професійної підготовки, інформатизації та комп'ютеризації процесу викладання у вищій школі).

Наукові підходи не адаптовані власне до професійної підготовки фахівця фізичної реабілітації, тому результатом наукового дослідження проблеми формування діагностичної компетентності стало обґрунтування системи наукових підходів як адекватного засобу її розв'язання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Богініч О. Концептуальні основи професійної підготовки майбутніх вихователів до фізкультурно-оздоровчої діяльності / О. Богініч [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ird.npu.edu.ua/files/!Секція%204%20вся.pdf>.
2. Ващенко О. Організація здоров'язбережувальної діяльності початкової школи / О. Ващенко, С. Свириденко // Початкова освіта. – 2005. – № 46 (334) – С. 2–4.
3. Гриценко Н. Інтеграція предметів природничо-математичного циклу в умовах профільного навчання / Н. Гриценко // Завуч. – 2007. – № 21 (315). – С. 25–26.
4. Гончаренко М. С. Поняття «валеопедагогіка» та «педагогічна валеологія» у психолого-педагогічній літературі / М. С. Гончаренко, С. Є. Лупаренко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : [науковий журнал]. – Суми : СумДПУ, 2010. – № 1 (3). – С. 30 – 38.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
6. Дубогай О. Д. Довідник основних понять та термінів з оздоровчої фізичної культури, реабілітації та здоров'язберігаючих технологій / О. Д. Дубогай, М. В. Євтушок. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. – 69 с.
7. Іванова С. В. Функціональний підхід до визначення професійної компетентності вчителя біології та організація її вдосконалення в закладі післядипломної освіти / С. В. Іванова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія : «Педагогічні науки». – 2008. – Вип. 42. – С. 106–110.
8. Миллер Н.Д. Здоровьесберегающее обучение детей санаторных классов общеобразовательной школы : автореф. дис на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Н.Д. Миллер. – Новокузнецк, 2006. – 18 с.
9. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта : міжнародний аспект / Н. Г. Ничкало // Творча особистість у системі неперервної професійної освіти : мат. Міжнар. наук. конф. / [за ред. С. О. Сисоєвої і О. Г. Романовського]. – Харків : ХДПУ, 2000. – С. 54–80.
10. Побережна Н. О. Дидактичні умови впровадження інформаційних технологій у навчальний процес вищого навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / Н. О. Побережна. – Кривий Ріг, 2010. – 20 с.
11. Сікорський П. І. Збірник наукових праць (середня освіта) / П. І. Сікорський. – Т. 2. – Львів : ФОПП Корпан Б.І., 2009. – 369 с.
12. Сомов Д. С. теория и методология реализации здоровьесбережения в условиях современного вуза: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Сомов Денис Сергеевич. – Ставрополь, 2007. – 17 с.
13. Сущенко Л. Основні напрями використання Інтернету в професійній підготовці майбутніх фахівців із фізичної реабілітації / Л. Сущенко, М. Путров / Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць. – 2012. – № 2 (18). – С. 85–87.
14. Хоменко П. В. Формування функціональних знань старшокласників з органічної хімії в загальноосвітніх навчальних закладах [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Хоменко Павло Віталійович ; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2007. – 248 арк.

ANNA FASTIVETS, MARGARITA SHELESHKO

LEADING SCIENTIFIC IDEAS ABOUT RESEARCHING THE PROBLEM OF DIAGNOSTIC COMPETENCE FORMATION OF FUTURE PHYSICAL REHABILITATION SPECIALISTS

The problem of the publication deals with an important and actual topic, which is in the center of pedagogical science research: leading scientific ideas about researching the problem of diagnostic competence formation of future physical rehabilitation specialists. Because

the success of provision of professional training of future physical rehabilitation specialists for diagnostic work depends on an optimal basis system determination. The system of interdependent views on educational process on the basis of taking into consideration the changes of specialists' training strategic aims and the peculiarities of educational process formation.

In the publication the authors have the aim to research the leading scientific ideas about researching the problem of diagnostic competence formation of future physical rehabilitation specialists. The set aim is realized through the list of tasks: to give the general characteristic of leading scientific ideas; to evaluate their peculiarities and specifics; to define the tasks and direction of scientific ideas according to the chosen topic.

It is marked in the article that modern training of future physical rehabilitation specialists and formation of their diagnostic competence is considered firstly via the complex of scientific ideas which include: the idea of integration of professional-oriented disciplines; the idea of health protection educational environment formation; the idea of functional direction of professional training; the idea of computerization and informatization of the educational process in higher school.

The attention is paid to the creation of professional training system on the basis of integration. Which promotes for the formation of diagnostic competence, knowledge becomes consistent and skills become synthetically formed. The usage of knowledge is complex, and the ideas and methods are transformed from one subject to another.

It is showed in the article that the problem of health protection is actual and causes the necessity of creating the methodological system of health protection technologies and the didactic conditions for their usage in the process of studying the professional-oriented disciplines. Diagnostic activity and the formation of diagnostic competence of the future physical rehabilitation specialist have their final aims to protect the health and form the culture of health during the life of a person.

It is noted in the article that informatization and computerization of educational process in higher school is the leading mechanism of the diagnostic competence formation for the future specialist. These conceptual ideas provide the projecting of an open education which gives to every student his or her own way of development and supplies effective cognitive activity of students in the process of diagnostic activity.

In conclusion it is said that formation of diagnostic competence of future physical rehabilitation specialists is considered through the complex of scientific ideas (professional oriented disciplines integration, the health protection environment formation, functional direction of professional training, informatization and computerization of educational process in higher school).

Key words: *competence, scientific idea, physical rehabilitation specialist, physical health, educational process.*

Одержано 27.02.2017 р.